

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

A Development of Learning Package on ASEAN Citizenship for Primary Students Grade 6

ปรมะ แก้วพวง¹

Parama Khaewphuang¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1-3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาประสิทธิภาพ โดยใช้สูตร E_1/E_2 และการทดสอบค่าที แบบ dependent samples

ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 91.83/82.00 2) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: พลเมืองอาเซียน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนประถมศึกษา

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹ Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were (1) to develop a learning package on ASEAN citizenship for primary students to meet the 80/80 efficiency criterion; (2) to compare the pre-learning and post-learning achievements of the students who learned from the learning package; and (3) to study the satisfaction of the students with learning from the learning package.

The research sample consisted of 30 students in Prathom Suksa 6 of school in Phetchabun Province during the first semester of the 2018 academic year, obtained by Multi-stage Sampling. The employed research instruments comprised (1) the learning package on ASEAN citizenship for primary students; (2) a learning management plans for learning using the learning package; (3) a learning achievement test; and (4) a questionnaire on students' s satisfaction with learning from the learning package. Statistics of data analysis were the E_1/E_2 efficiency index, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and dependent samples t-test.

Research findings showed that (1) the learning package on ASEAN citizenship for primary students were efficient on 91.83/82.00 ; (2) the post-learning achievement scores of the students who learned from the learning package were significantly higher than their pre-learning achievement scores at the .05 level; and (3) the students who learned from the learning package were satisfies with their learning from the learning package at the high level.

Keywords: ASEAN citizenship learning package primary students

บทนำ

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 3) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 2)

รัฐบาลไทยใช้การศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15 ได้กำหนดให้สาขาการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการตอบสนองการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 ใน 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555: 1) ซึ่งมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ บ้างแล้ว ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านการพัฒนามนุษย์ยังมีความจำเป็นที่ต้องเตรียมการพัฒนาทางการศึกษาของไทยหลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้มีศักยภาพใน

การแข่งขันกับประเทศสมาชิกอาเซียนต่อไปในอนาคต (ประภัสสร เทพชาตรี และคณะ, 2559: 2) การเตรียมพร้อมด้านการศึกษาของไทย มีจุดมุ่งหมาย คือ การสร้างประชาคมอาเซียนด้วยการศึกษาให้ประเทศไทยเป็น Education Hub ซึ่งมีแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งสร้างความตระหนักรู้ของคนไทยในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนของประชาคมอาเซียน พัฒนาสมรรถนะให้พร้อมจะอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2558: ออนไลน์) สำหรับ การพัฒนาเด็กไทยสู่ประชาคมอาเซียนให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องกำหนดคุณลักษณะให้ชัดเจน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 2) ด้านทักษะ/กระบวนการ ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน เช่น สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี มีความสามารถในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทักษะพลเมือง/ความรับผิดชอบต่อสังคม และทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตน และ 3) ด้านเจตคติ เช่น มีความภูมิใจในความเป็นไทย/ความเป็นอาเซียน มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 3-5)

สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายลักษณะ คือ 1) จัดการเรียนรู้ เรื่องอาเซียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม 2) จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ 3) จัดการเรียนรู้ โดยการจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม 4) จัดการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 5) จัดเป็นกิจกรรมเสริมที่เป็นกิจกรรมในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 3-5) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นสื่อประสม เป็นเครื่องมือที่ช่วยครูผู้สอนในการ

ถ่ายทอดความรู้ด้านเนื้อหาและประสบการณ์ที่ยั่งยืน มีลักษณะเป็นนามธรรม ช่วยให้ผู้เรียนกับผู้สอนมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ ตามความสามารถ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2545: 92) ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการทำงานเป็นขั้นตอน ใช้เหตุผลในการวางแผนอย่างมีระเบียบ ได้อย่างเหมาะสมจากใบความรู้ ใบกิจกรรม และแบบทดสอบ ตลอดจนสื่อต่างๆ ที่ครูผู้สอนเตรียมไว้อย่างมีระบบ แล้วจึงทำให้ผู้เรียนสามารถทราบผลการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ได้อย่างรวดเร็ว ไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2545: 51) สอดคล้องกับการศึกษาของนำพงศ์ สุขสบาย และลัดดา คิลาน้อย (2556: 41) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียนด้วยชุดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับ มุน สารสิน (2558: 102) ที่ศึกษา เรื่อง ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญของความเป็นพลเมืองอาเซียน ดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับ

นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการวิจัยจะ ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนนำไปสู่ความ เป็นพลเมืองอาเซียน เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้ เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด สอดคล้องกับการปฏิรูป การศึกษา และเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ปีที่ 6

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการ เรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการ เรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัย กำหนดขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่ม ตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึ กษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึ กษาเพชรบูรณ์ เขต 1-3 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึ กษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 7,421 คน 541 ห้อง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึ กษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึ กษาเพชรบูรณ์ เขต 1-3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึ กษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน 2 ห้อง ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเดาะพงมิตรภาพที่ 229 จำนวน 12 คน และโรงเรียนบ้านป่าแดง (เขาค้อ) จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนโดยใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมือง อาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียน ที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึ กษาปีที่ 6

2.2.2 ความพึงพอใจของนักเรียน ที่ มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึ กษาปีที่ 6

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ ใช้ในการทดลอง คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการ จัดทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองอาเซียน ได้แก่ 1) การแก้ปัญหา อย่างสันติวิธี 2) การทำงานและการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น และ 3) การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1-3 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 7,421 คน 541 ห้อง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1-3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน 2 ห้อง ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเดาะพงมิตรภาพที่ 229 จำนวน 12 คน และโรงเรียนบ้านป่าแดง (เขาค้อ) จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง ผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}=4.32$, $S.D.=0.69$)

2.2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 เล่ม ประกอบด้วย เล่มที่ 1 เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี 1 เล่มที่ 2 เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี 2 เล่มที่ 3 เรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่น เล่มที่ 4 เรื่อง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เล่มที่ 5 เรื่อง การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเล่มที่ 6 เรื่อง การยอมรับ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.50$)

หลังจากนั้น นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ไปทดลองใช้ ดังนี้

1) ชั้นทดลองแบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ซึ่งมาจากการคัดเลือกผู้เรียนที่ เรียนเก่ง เรียนปานกลาง และเรียนอ่อน กลุ่มละ 1 คน รวม 3 คน

2) ทดลองแบบกลุ่มเล็ก (1:10) เป็นการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกผู้เรียนที่เรียนเก่ง 3 คน เรียนปานกลาง 4 คน และเรียนอ่อน 3 คน รวม 10 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาเพิ่มเติมจากครั้งที่ 1 และหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

3) ทดลองแบบกลุ่มใหญ่ (1:30) เป็นการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โดยคัดเลือกผู้เรียนที่ เรียนเก่ง 10 คน เรียนปานกลาง 10 คน และเรียนอ่อน 10 คน รวม 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มเติมจากครั้งที่ 2 และหาประสิทธิภาพ

ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วจัดพิมพ์ เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 1 ฉบับ ฉบับละ 30 ข้อ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์กับข้อคำถาม (IOC) และนำไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์หาความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR 20) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67 - 1.00 มีค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.20-0.57 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20-0.73 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67-1.00 จึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.836

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง

แบบ One Group Pre-test Post-test Design ซึ่งมีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว โดยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นก่อนการทดลอง 1 สัปดาห์ โดยใช้เวลาในการสอบ 1 ชั่วโมง

3.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 เล่ม ใช้เวลา วันละ 2 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 1 วัน ซึ่งการทดลองกระทำในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลอง 12 ชั่วโมง ทั้งนี้ ไม่รวมเวลาดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยครูประจำชั้นเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้สอบก่อนการทดลอง และสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้สิ้นสุดลง โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ

3.4 วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการ ทางสถิติ

3.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สูตร E_1/E_2

4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่าที่ แบบ dependent sample

4.3 วิเคราะห์ผลการศึกษาคำพึงพอใจของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 6 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัย ได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 91.83/82.00 ดังตารางที่ 1

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับ

ตารางที่ 1 การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนผู้เรียน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) (คะแนนเต็ม 120 คะแนน)			ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)			E_1/E_2
	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	
30	110.20	9.78	91.83	24.60	2.75	82.00	91.83/82.00

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยหลัง

เรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการ	คะแนนเต็ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	30	30	13.10	2.55	36.262*
หลังเรียน	30	30	24.60	2.75	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับ

นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจที่นักเรียนมีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน เพิ่มขึ้น	4.50	0.63	มาก
2. เนื้อเรื่องที่นำมาให้นักเรียนได้เรียนรู้มีประโยชน์ต่อนักเรียน	4.03	0.67	มาก
3. เนื้อเรื่องในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ยากเกินไปสำหรับนักเรียน	3.83	0.59	มาก
4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสมือ ทำกิจกรรม	4.47	0.57	มาก
5. นักเรียนชอบและสนุกกับการทำกิจกรรม	4.27	0.69	มาก
6. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสวยงาม ดึงดูดความสนใจ ของนักเรียน	4.50	0.51	มาก
7. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีจำนวนเพียงพอกับนักเรียน	4.33	0.80	มาก
8. กิจกรรมในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทำได้เสร็จพอดีกับเวลา ที่กำหนด	3.50	0.57	มาก
รวม	4.18	0.71	มาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 91.83/82.00 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นได้ผ่านขั้นตอนที่ได้จัดไว้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหา ศึกษาเนื้อหาแล้วเลือกเนื้อหาที่จะสร้างพิจารณาวัตถุประสงค์ และพิจารณารูปแบบและวิธีการสร้าง หลังจากนั้น จึงได้นำชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจพิจารณาความถูกต้อง ทั้งในด้านเนื้อหา จุดประสงค์ ภาษา และเวลาที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ เพื่อนำมาทดลองหาข้อบกพร่องและ

หาคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2546: 65) บุญแก้ว ครุฑหาเวช (2545: 97-100) และสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545: 53-55) ที่กล่าวถึงหลักการการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า จะต้องศึกษาเนื้อหาของรายวิชา เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เลือกใช้สื่อที่เหมาะสม จัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย และนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ อุไรวรรณใจคำปัน (2555: 68) ที่ศึกษาเรื่อง การใช้ชุดกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้าน แม่ฮาว จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.77/82.31 เช่นเดียวกับ มุน สารสิน (2558: 102) ที่ศึกษา เรื่อง ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า ชุดการเรียนรู้โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.93/81.16

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีกระบวนการสร้างโดยอาศัยหลักในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี และคำนึงถึงหลักจิตวิทยา กำหนดจุดประสงค์อย่างชัดเจน มีความเหมาะสมกับเนื้อหา และเวลารวมทั้ง มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นกลยุทธ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และสนุกกับการเรียนรู้ นอกจากนี้ จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างทำกิจกรรม ยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมแต่ละชุดกิจกรรม ทั้งใบความรู้ และใบกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วม และกล้าแสดงออกในการร่วมกิจกรรม นักเรียนเกิดความภูมิใจในผลงาน สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ยังช่วยให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน คงทนและยังสามารถทำได้หลาย ๆ ครั้ง รวมทั้ง สามารถนำความรู้ ที่ได้ไปใช้ในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนางพงศ์ สุขสบาย และลัดดา คีลาน้อย (2556: 41) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ด้วยชุดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิด

จิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของพรรณพิศ จันทสุวรรณ และนิธิพัฒน์ เมฆขจร (2559: 209) ที่ศึกษา เรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหูแร่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว

3. ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก หลังจากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แสดงว่า ผู้เรียนพึงพอใจมากกับการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นสื่อที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากผู้วิจัยจัดทำโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก ซึ่งสามารถออกแบบภาพประกอบได้สวยงาม สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน ในส่วนของการทำกิจกรรมได้ออกแบบให้ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นกลุ่มที่ละความสามารถ แบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน และมีการหมุนเวียนทั้งสมาชิกและบทบาทไม่ให้ซ้ำเดิมในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง ส่งผลให้แต่ละกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มุน สารสิน (2558: 102) ที่ศึกษา เรื่อง ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้

เรื่อง พลเมืองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 91.83/82.00 จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นอื่นได้ โดยปรับกิจกรรม การเรียนรู้ให้มีความยากง่ายสอดคล้องกับวัยของนักเรียน

1.2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ฯ ได้ออกแบบให้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มที่คละความสามารถ แบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน และมีการ

หมุนเวียนทั้งสมาชิกและบทบาทไม่ให้ซ้ำเติมในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง ดังนั้น ระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรสังเกตการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายในแต่ละครั้งของนักเรียนแต่ละคน เพื่อคอยให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนพบปัญหา จะทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาผลสัมฤทธิ์ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน ด้วยวิธีอื่น เช่น การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้แบบเน้นสมรรถนะ เป็นต้น

2.2 ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย และเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2546). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ชินวรรณ บุญยเกียรติ. (2558). *การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทยสู่ประชาคมอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2559, จาก [http://www.chinnaworn.com/index.php? lay=show&=article&id=539155790&Ntype=1](http://www.chinnaworn.com/index.php?lay=show&=article&id=539155790&Ntype=1)
- นำพงศ์ สุขสบาย และลัดดา คิลาน้อย. (2556). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 36(3): 35-45.

- บุญเกื้อ คอรวาเวช. (2545). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: SR Printing.
- ประภัสสร เทพชาตรีและคณะ. (2559). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาในประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พรรณพิศ จันทสุวรรณ และนิธิพัฒน์ เมฆขจร. (2559). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหูแร่ จังหวัดสงขลา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 9(2): 204-213.
- มุน สารสิน. (2558). *ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542, 19, สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 3.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *21 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อุไรวรรณ ใจคำปัน. (2555). *การใช้ชุดกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ คษ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.